

Sütő András

Vércseppes ösvényen

Tamás Menyhért egykori szerzői estje elé

Thészeuszi mindahányunk sorsa: valamiként le kell számolnunk a történelmi igazságtalanságok Minótauroszaival. Emberevő szörnyektől hangos volt mindig e tájék; megszámlálhatatlanok az áldozataink. A magyarságnak mindétig való tömeges irtása Muhival és Moháccsal kezdődőleg már-már az amerikai kontinens őslakosságának lemészárlásával vetekszik. Végső következményeiben ugyanis nemzetirtásnak kell tekintenünk a századonként megismétlődő szétszóratást, az elűzetést is évezredes szálláshelyekről, amelyeknek maradék templomkövei Európa hajnali óráihoz kapcsolnak bennünket.

Hogy ki miként vélekedik erről, az nem csupán történelmi önismeret vagy írói hajlam dolga. Hanem a sorsé is, amely Rácegresen, Makón, Iszkázon, Farkaslakán, avagy Hadikfalván egy-egy bölcsőt a terveihez kiválaszt magának. Tamás Menyhért esetében úgy tűnik föl, hogy az Elrendelésnek kegyetlen játékhoz is kedve támadt; a nagy egész mintájára egy kicsinyített modellt szerkesztett neki: a mádéfalvi veszedelmet, a siculicidiumot, Siskowicz osztrák tábornok székely falvakat omlasztó ágyúit, s ilyenformán az író őseinek szétszóratását először Moldvába, majd Bukovinába, onnan Bácskába – eső elől tóba –, s legvégül Dél-Dunántúlra, a viszonylagos megnyugvás reménységébe.

S mert e történelmi hányattatásban szülei és nagyszülei révén személyes része volt Tamás Menyhértnek: írói, költői törekvéseiben ugyan merre nyúlánkozott volna, ha nem az igazságtalanság Minótaurosza felé? Megmenekültként szembenézni, leszámolni vele, elindulni három ízben is – regénytrilógiával – a labirintusba, ahol útjelzője, Ariadné fonala helyett a fájdalom volt, övéinek vércseppes ösvénye. Vajon hogyan is néznénk rá, ha nem ezt az utat választja? Vajon nem tekintenők-e székely Bolond Istóknak, ha sorsának ilyetén megbízatása mellett góbés tréfába öltözteti a szavait vagy divatosabb lehetőségek után kapdosva térben, időben meghatározhatatlan tudatfolyamok ábrázolására vállalkozik? S e mellett azt kellene mondanunk, hogy a mindenkori siculicidiumok iszonyatában elvesztette az emlékezetét, vagy pedig annyira félti az egészségét, hogy –

sokakhoz hasonlóan – személyes gyógyírként a felejtést vállalja inkább, mindazoknak örömére, akik egyetlen hivatásuknak tekintik, hogy el-felejtsük a történelmünket.

Szerencsénkre: Tamás Menyhért íróként, költőként nem a felejtés embere. Nosztalgia kínozná tán a fájdalom labirintusában vándorolva? A szenvedés kéje kapta volna el krónikás hajlamát? Én úgy gondolom inkább, hogy a kimondás kényszere mellett, a tisztázás szándéka közben minden igazi művész örök vágya munkál benne: egyenrangú testvérként odaültetni népét az európai népek családjába, a közös szenvedés jogán. Olyan időben, mikor akad még történész, aki Mohácsot a Dunavölgye pozitív eseményeként képes értékelni: erre a tisztázó és hiteles – hisz családtörténetileg ellenőrizhető – vallomásra is nagy szükség van.

Népek közötti igaz találkozás csak ott lehetséges, ahol más-más ajkúak fölismerik egymást a közös szenvedésben is.

1985. december 15.
(In: Sütő András: Csipkerózsika ébresztése.
Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1993.)

Két küzdés között
Tamás Menyhért hazaútja
Tanulmányok, kritikák tükrében
Nap Kiadó, 2021.